

מבט על, גיליון 927, 8 במאי 2017

ממשל ונשיא חדשים בצרפת

עודד ערן ועדי קנטור

בבוקר שאחרי הבחירות, ניתן לקבוע שהמבנה הישן של הפוליטיקה הצרפתית נמחק לעת הזו. על שולחנו של הנשיא החדש תונחנה מספר סוגיות דחופות, והוא ייבחן על סמך תפקודי ביחס לשלושה נושאים הקשורים ביניהם: שינוי כלכלי משמעותי, השבת תחושת הביטחון וריענון האיחוד האירופי. אשר לתחושת הביטחון, הרי שאם זו תושג תהיינה השלכות חיוביות לכך על הציבור היהודי בצרפת. בראייה אירופית כוללת, קיימות סיבות סבירות לאופטימיות אשר להתאוששות כלכלית, להצלחות במאבק בטרור ולהתחזקות המרכז המתון והליברלי. עם זאת, התממשות התחזית החיובית אינה ודאית והיא תלויה, יותר מאשר בכל גורם אחר, בהחזרת האמון של האזרח האירופי ברעיונות שעליהם נשען האיחוד האירופי וביכולתו של הארגון ושל המדינות החברות לספק לו ביטחון פיזי וכלכלי.

האומה הצרפתית מתעוררת לאחר הבחירות למציאות פוליטית חדשה. המבנה הישן של הפוליטיקה הצרפתית, שהייתה בנויה על שתי מפלגות מרכזיות – המפלגה הסוציאליסטית והמפלגה השמרנית, יורשתה של מפלגתו של דה-גול – נמחק לעת הזו. על תילו נוצרו ארבעה זרמים אידיאולוגיים: הליברל-קפיטליסטי, שאותו מיצג הנשיא החדש עמנואל מקרון; הימני-קיצוני, שאותו מייצגת מרין לה-פן; הימני-שמרני המסורתי, שלא מצא מועמד כריזמטי אחרי ניקולא סרקוזי; והשמאל, שאותו ייצג הנשיא הפורש, פרנסואה הולנד. ההכרעה בבחירות לנשיאות (65 אחוזי תמיכה במקרון ו-35 אחוזי תמיכה בלה פן) תשפיע גם על עתידו של האיחוד האירופי ועל יחסיה של ישראל עם הארגון החשוב הזה.

נשיאה החדש של צרפת יאלץ להתמודד עם בעיות כלכלה נמשכות, שהבולטות בהן הן שיעור האבטלה הגבוה – כעשרה אחוזים בכלל האוכלוסייה וקרוב ל-25 אחוזים בקרב הצעירים, גלי המהגרים מאפריקה ומהמזרח התיכון, טרור שמבצעו משתייכים לזרם האסלאם הקיצוני, התגברות הגזענות ועמה האנטישמיות – ובעיקר מההשלכות של הבעיות האלו על לכידות העם הצרפתי ועל עתידו של האיחוד האירופי. הפער בין מקרון ולה פן לא יכול להסתיר את היווצרותו, לא רק בצרפת, של גוש ימני-קיצוני באירופה, המושתת על אידיאולוגיה לאומנית וניזון משנאה ופחד, שיוצרים מהגרים וזרים וסלידה מן האיחוד האירופי. מקרון זכה בנשיאות למרות שרבים שלא תמכו במצע הבחירות שלו הצביעו בכל זאת עבורו, כדי לחסום את דרכה של לה פן. זה כוחו, אך זה עשוי להיות גם הסבר עתידי להיעלמותו מהזירה הפוליטית בצרפת, שאפשר שתהיה מטאורית ממש כמו בחירתו המפתיעה לנשיא, אם לא ימלא את ציפיות בוחריו ממנו. המפתח להצלחתו יהיה, לכן, איחוי הקרע בין שני המחנות בראש ובראשונה, משום שעל אף ניצחונו, מקרון לא יוכל להתעלם מתמיכת כשליש מהבוחרים בלה פן. מעבר ליכולתו לצמצם את מגמת

הפילוג, הוא ייבחן על סמך תפקודי ביחס לשלושה נושאים הקשורים ביניהם: שינוי כלכלי משמעותי, השבת תחושת הביטחון וריענון האיחוד האירופי.

מצעו של מקרון כולל שורת צעדים כלכליים, וביניהם: רפורמה במערכת הפנסיות, קיצוץ ניכר במס החברות וקיצוץ בגרעון הממשלתי תוך כדי קיצוץ מספר המועסקים בסקטור הציבורי. מצע זה משקף את הרקע האישי של מקרון עצמו, שאמנם כיהן בממשלתו של הולנד הסוציאליסט, אך עבד קודם לכן בענף הבנקאות. צמצומו של שיעור האבטלה, ובמיוחד בקבוצת הגיל שמתחת ל-35 שנה, הוא אחד המבחנים הקשים העומדים בפני מקרון. הורדת מסים היא צעד חשוב בכיוון, אך לא יהיה בו די - הרבה תלוי גם ביכולתה של צרפת לעבור מגרעון לעודף במאזן המסחרי. יעדי היצוא העיקריים של צרפת הם גרמניה, ארצות הברית ובריטניה. בעוד שהסחר עם גרמניה כפוף למשטר הנהוג באיחוד האירופי, הסחר עם ארצות הברית ישתנה אם ארצות הברית והאיחוד האירופי יגיעו להסכם בדבר כינון אזור סחר חופשי ביניהם, והסחר עם בריטניה יהיה תלוי בהסכם החדש שיקבע את היחסים בין האיחוד האירופי לבריטניה בעקבות ה-BREXIT.

ההיגיון המדיני והכלכלי מכתוב למקרון הידוק של שיתוף הפעולה עם גרמניה בראשות הקנצלרית אנגלה מרקל. צרפת וגרמניה תנהגנה את האיחוד האירופי אחרי פרישת בריטניה ממנו, הן במסגרתו והן באשר ליחסים בינו לבין יתר העולם. הן אלה שתקבענה האם המשא ומתן עם בריטניה על אודות פרישתה מהאיחוד ישקף רצון להענישה, או כוונה לגבש הסכם שיענה על האינטרסים של בריטניה והאיחוד כאחד. עמדה אחידה של שתיהן עשויה תהיה גם להגמיש את שילתו הבסיסית של נשיא ארצות הברית את הסכמי הסחר שארצו חתומה עליהם.

היחסים בין צרפת בעידן נשיאות מקרון לבין ארצות הברית בנשיאות טראמפ מתחילים מנקודת שפל מסוימת, על רקע התבטאויות של טראמפ שהתפרשו כתמיכה בלה פן ובפרט יחסו הנוקשה, כשל לה פן, להגירה של מוסלמים לארצותיהם. מאידך גיסא, אפשר שהרקע הכלכלי של מקרון וגישתו לפתרון בעיותיה הכלכליות של ארצו, שניתן לזהות דמיון בינם לבין גישתו של טראמפ, יאפשרו פתיחת דיאלוג חיובי ביניהם.

שיתוף הפעולה בין צרפת לגרמניה יוכל ליצור גם שינויים במדיניות, שהיא בעלת הקשר פוליטי-מוסרי עדין, לגבי ההגירה הפנימית בתחומי האיחוד ולגבי ההגירה לתחומי מן החוץ. עמדתם הנחרצת של מרקל ומקרון בנושא אינה יכולה להעלים את ההשפעה של גלי ההגירה בתוך ואל אירופה, אלא שבעוד ההגירה הפנימית "נעולה" בסד של אמנות והסכמים בין חברות האיחוד וכל שינוי בהם יהיה בגדר מהפכה, את הסדרי ההגירה לתוך האיחוד קל יותר יהיה לשנות.

תחושת הביטחון של הפרט היא במידה רבה תוצאה של התמודדות השלטון עם תופעת הטרור וסיבותיו, וההצלחה בה תלויה גם בשיתוף הפעולה בין מדינות אירופה. גם בנושא זה, שבו כבר חלה התקדמות משמעותית, שתוף פעולה בין שרתי המודיעין המרכזיים של היבשת במסגרת האיחוד האירופי ובמסגרת נאט"ו, שאותו יכולים מרקל ומקרון להגביר, יוכל לשפר את המצב בראיית האזרח הצרפתי.

לשיפור כללי בתחושת הביטחון תהיה גם השפעה חיובית על תחושתו של הציבור היהודי בצרפת, החשוף להתגברות ההתנכלות הפיזית והמילולית מצד גורמים אנטישמיים, לאומניים ומוסלמים. בימים האחרונים שלפני הבחירות ניסתה לה פן לשווא לתקן את הדימוי שלה ושל תנועתה

כמכחישות השואה וליצור כמעין ברית בין הלוחמים באסלאם הקיצוני. אלא שרוב יהודי צרפת הצביעו עבור מקרון, הגם כבחירה ברע במיעוטו: לצד הכרה מצדו בתפקיד שמלאה ממשלת צרפת במלחמת העולם השנייה בגרימת עוולות והסבל ליהודי צרפת, הוא טען שהקהילה היהודית איחרה להשתלב בחברה הצרפתית וכי בבתי הספר מוסלמים והיהודים מורים לשנוא את הרפובליקה משום שכך מצווים הקוראן והתורה. זאת ועוד, יהודי צרפת ישאבו בוודאי עידוד מניצחוננו המכריע של מקרון, אך כמו מקרון - גם הם לא יוכלו להתעלם משעור הבוחרים, כשליש, שתמכו בלה פן.

יחסו של מקרון לישראל מורכב מהערכה ומביקורת כאחת. באחד מביקוריו בישראל הוא התייחס לחיזוק הקשרים בין ישראל לצרפת בתחום היוזמות, החדשנות והמחקר וקרא להימנע מתמיכה בתנועת החרם על ישראל. כן נמנע מקרון מלבטא הכרה במדינה פלסטינית, הגם שהביע התנגדות להתנחלויות הישראליות בגדה המערבית. לאור המטלות הכבדות המוטלות עליו כנשיא חדש ונטול ניסיון רב, במיוחד בזירה הבינלאומית, ספק אם יקדיש מאמץ להחייאת היוזמה שנקט קודמו בנשיאות במטרה להניע תהליך מדיני בין ישראל לפלסטינים. חיזוק אפשרי של הקשר בין ברלין לפריס יחזק גם את גוש של מדינות באיחוד האירופי, שמחד גיסא מכיר בחוב המוסרי לעם היהודי ולביטחונה של ישראל, ומאידך גיסא אינו חושש להביע ביקורת על התנהלותה של ממשלת ישראל בכל הנוגע לסכסוך הישראלי-פלסטיני.

סוגיות אחרות ביחסי החוץ של צרפת גם הן תעבורנה הסתכלות מחודשת. כך, למשל, היחסים עם רוסיה יושפעו לא רק מהמשך הנוכחות הרוסית בחלקים של אוקראינה, אלא גם מהגילויים של פריצה למחשבים של תנועתו של מקרון ומהביקורת שלו על נשיא רוסיה, שלדעתו אינו עושה די לעצור את הטבח בסוריה.

ולבסוף, אחרי הבחירות לנשיאות באוסטריה, לפרלמנט בהולנד ולנשיאות בצרפת, יש שיאמרו כי הימין הלאומני באירופה, הנשען על שנאת מיעוטים וזרים על רקע מין, גזע ודת ועל ליבוי וניצול קשיים כלכליים, הגיע לשיא כוחו ותהליך בלימתו נוחל הצלחה. אולם, מסקנה כזו תהיה מוקדמת ומסוכנת, שכן הסיבות לעלייתן ולהצלחתן של מפלגות הימין לא נעלמו. קיימות סיבות סבירות לאופטימיות אשר להתאוששות כלכלית, להצלחות במאבק בטרור ולהתחזקות המרכז המתון והליברלי. עם זאת, התממשות התחזית החיובית אינה ודאית והיא תלויה, יותר מאשר בכל גורם אחר, בהחזרת האמון של האזרח האירופי ברעיונות שעליהם נשען האיחוד האירופי וביכולתו של הארגון ושל המדינות החברות לספק לו ביטחון פיזי וכלכלי.

***השתתפו בכתובת המאמר: שרון קסלר ושרה רוסט.